

ÎNFIINȚAREA BĂNCII AGRARE DIN CLUJ ȘI ACTIVITATEA EI ÎN PERIOADA 1920-1922

MARIN POP

A doua zi după istorica adunare de la Alba Iulia, de la 1 decembrie 1918, prin care s-a hotărât unirea Transilvaniei cu România, s-au înființat și instituțiile de conducere provizorie ale Transilvaniei. Astfel, a luat ființă Marele Sfat Național, organul legislativ al Transilvaniei și Consiliul Dirigent, organul executiv provizoriu.

În articolul 5 al decretului regal nr. 3622 se prevedea ca noul organ executiv al Transilvaniei să adopte urgent proiectul legii electorale și a celei agrare.

După dezbaterile lor în comisiile de specialitate, Consiliul Dirigent a hotărât să convoace Marele Sfat Național, organul legislativ al Transilvaniei. Acesta și-a desfășurat lucrările la Sibiu în perioada 29 iulie – 11 august 1919¹.

Deși se recunoștea de către toți fruntașii politici transilvăneni importanța proiectului de reformă agrară s-a dezbătut mai întâi proiectul legii electorale, deoarece primele alegeri generale ale României Mari băteau la ușă.

Abia în ședința a 20-a a lucrărilor, după ce s-a dezbătut proiectul legii electorale și cel agrar, la finalul acestuia, pe data de 11 august, s-a luat în discuție și proiectul de lege privind înființarea unei bănci agrare, în Transilvania.

Ion I. Lapedatu a fost cel care a dat citire raportului privind înființarea Băncii agrare, care era chemată să apere interesele social-economice ale populației din Transilvania. În acest scop se preconiza ca viitoarea bancă să acorde populației împrumuturi cu o dobândă de doar 4 %.

Celelalte bănci aveau datoria să sprijine această nouă bancă în demersurile sale, contribuind prin aceasta și ele la ampla acțiune de punere în practică a reformei agrare.

Acest proiect a fost adoptat și pe articole, înregistrându-se puține luări de cuvânt².

¹ Gheorghe Iancu, *Marele Sfat al Transilvaniei (1918-1919)*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie, Cluj*, XVI, 1973, p. 264.

² *Ibidem*, p. 276.

La data de 10 septembrie 1919 era adoptat decretul 3911, care în opinia lui Emil Petrini (directorul secțiunii din Cluj al Comitetului Agrar) a reprezentat „*piatra fundamentală*” a reformei agrare, din Transilvania³.

În mai multe articole ale acestui decret se face referire la rolul pe care urma să-l aibă Banca Agrară în aplicarea reformei agrare⁴.

Pe data de 12 septembrie 1919 apărea decretul-lege 4167, referitor la înființarea Băncii Agrare.

În cele 11 articole ale sale decretul stipula atribuțiunile financiare pe care urma să le aibă noua bancă în acțiunea de intermediere a operațiunilor de reformă agrară, capitalul social de care urma să dispună, precum și controlul pe care urma să-l efectueze statul asupra acestei bănci, prin care urma să-și recupereze cheltuielile ocazionate de aplicarea legii de reformă agrară. În acest scop statul urma să numească un comisar guvernamental.

De asemenea, în acest decret erau prevăzute noile organe de conducere ale Băncii Agrare, care urma să aibă un director general și 5 directori. Numărul membrilor Consiliului de administrație și al Comitetului de cenzori urma să se stabilească prin statute și să se supună aprobării Consiliului Dirigent, înainte de înregistrare⁵.

În această perioadă, pe lângă înființarea Băncii Agrare, menită să se ocupe cu intermedierea operațiunilor financiare legate de reforma agrară și să înlăsească obținerea de către populație a unor credite ipotecare și agricole avantajoase, mai iau ființă, în Transilvania, încă două bănci.

În vederea organizării comerțului și industriei românești se înființează Banca Centrală, iar pentru organizarea cât mai eficientă a exploatațiilor forestiere se înființează Întreprinderile Forestiere⁶.

Banca Agrară ia ființă, în mod oficial, la data de 10 ianuarie 1920, când are loc la Cluj ședința Consiliului de administrație, aprobat de către Consiliul Dirigent.

La această ședință au fost prezente următoarele persoane: Victor Bontescu, Ilie Beu, Nicolae Comșa, Ionel Comșa, Aurel, Victor Fincu, Ioan I. Lapedatu, Izidor Marcu, Valer Moldovan, Victor Onișor, Vasile Osvadă, Petre Poruțiu, Ioan Pop, Iosif Popescu, Axente Secula, Octavian Sglimbea, Toma Vasinca.

Victor Bontescu, care era în acea perioadă ministru al industriei și comerțului, a anunțat faptul că Consiliul Dirigent a aprobat statutele Băncii

³ Emil Petrini, *Reforma agrară*, în Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul (1918-1928), Edit. Cultura Națională, București, 1929, p. 295.

⁴ Hamangiu C., *Codul General al României. Legi uzuale*, vol. IX-X, p. 204-205. Articolele care fac referire la Banca Agrară aparțin capitolului III al acestui decret, care se referă la modul cum se va face plata pământului expropriat: art. 40, 41, 43, 45-49.

⁵ *Ibidem*, p. 206. Decretul a fost publicat în Monitorul Oficial nr. 125 din 12 septembrie 1919.

⁶ Ion I. Lapedatu, *Finanțele private în Ardeal*, în Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul (1918-1928), Edit. Cultura Națională, București, 1929, vol. I, p. 565.

Agrare, iar în funcția de comisar guvernamental a fost numit profesorul universitar Victor Onișor.

De asemenea, el anunță faptul că în conformitate cu hotărârile adunării generale și pentru întregirea Consiliului de administrație și al Comitetului de cenzori, Consiliul Dirigent a numit în comisia de cenzori pe Romul Marchiș, vicar și pe I. Nedelcu, avocat.

În Consiliul de administrație Consiliul Dirigent a propus să fie cooptate următoarele persoane: Valer Braniște; Alexandru Morariu, avocat; George Gârda din Făget; Romul Veliciu, primar în Arad; Sever Ispravnic, avocat; Nicolae Zigre, Gavril Oșan și Gavril Iuga, din Oradea; Ioan Vescan, prefect, din Târgu Mureș; Candiu David, avocat, Abrud; Ioan Pop, protopop în Morlaca și Ilie Câmpean din Giurgiu. Consiliul de administrație aprobă aceste propuneri și îi declară pe aceștia cooptați.

În continuarea ședinței se aleg organele de conducere ale Consiliului de administrație și a direcțiunii băncii.

S-a făcut propunerea ca postul de președinte al Consiliului de administrație să rămână deocamdată vacant, iar în funcția de vicepreședinte a fost ales profesorul universitar, Petre Poruțiu.

Iuliu Enescu a fost ales în funcția de notar provizoriu al ședințelor consiliului⁷.

Pentru funcțiile de directori ai băncii propunerile au fost făcute de către Petre Poruțiu.

În funcția de director general a fost propus Victor Bontescu, care era ministru al Industriei și Comerțului.

Pentru funcția de director la direcțiunea financiară a fost propus Dominic Rațiu, care îndeplinea la acea dată funcția de diriginte al filialei băncii *Albina* din Lugoj.

La direcțiunea exproprierii a fost propus Ioan Pop, prefect de Alba, la direcțiunea organizării Vasile Osvadă, care era secretar general al Resortului Agriculturii și deputat, la direcțiunea împrumutării Laurian Gherman, care era director la banca *Vatra*, iar la direcțiunea juridică a fost propus George Popescu, avocat din Turda.

Toate aceste propuneri au fost aprobate de către Consiliul de administrație, Petre Poruțiu primind sarcina de a negocia cu aceștia condițiile în care ar accepta primirea acestor posturi. Din această cauză el anunță că se suspendă ședința Consiliului până după amiaza, la orele 4.

La redeschiderea ședinței, Vasile Osvadă, în numele tuturor directorilor aleși, expune condițiile în care ei acceptă să primească funcțiile de directori ai Băncii Agrare din Cluj.

⁷ Direcția Județeană a Arhivelor Naționale Cluj (în continuare D.J.A.N.CJ), fond Banca Agrară, inv. 17, dos. 4, f. 1.

Acestea erau următoarele:

1. În afară de tantiema stabilită prin statute să se acorde Directorului General un salariu de 5000 lei lunar, iar celorlalți directori 4000 de lei lunar pentru fiecare.

2. Să se considere la pensie, fiecărui director atâția ani de pensie câți are peste vârsta de 30 de ani, vârstă care se lua ca bază la anii de pensie, însă cel mult pentru fiecare director 15 ani

3. Cotizațiile la fondul de pensii, pentru anii recunoscuți directorilor, să se plătească de către Banca Agrară, rămânând ca cotizațiile pentru anii ce urmau să lucreze la bancă, până la pensionare să fie achitați din salariile lunare ale directorilor.

4. Impozitele pe venitul de pe salariile directorilor să fie achitate, de asemenea, de către bancă⁸.

Consiliul de administrație aprobă aceste condiții adăugând că în caz de boală, invaliditate sau deces drepturile de pensie li se vor acorda imediat, oricâți ani ar fi fost angajați.

Un caz aparte la constituit cererea, lui Laurian Gherman, aprobată de altfel, ca în cazul în care ar deceda înainte de 10 ani lucrați, familia lui să primească drepturile de pensie ca și după 10 ani lucrați⁹.

În continuarea ședinței se pune în discuție hotărârea membrilor fondatori din 9 ianuarie 1920 de a se cumpăra ca sediu pentru Banca Agrară clădirea fostului hotel *Vernzenti*, din Cluj, cu tot mobilierul existent la data respectivă.

Vasile Osvadă explică faptul că au fost nevoiți să achiziționeze respectivul imobil la prețul de 3.400.000 coroane și 125.000 lei, deoarece acest preț fusese fixat de către Banca Națională a României, care dorise să-l achiziționeze pentru ea.

La propunerea lui Aurel Cosma, Consiliul de administrație a aprobat cumpărarea acestui hotel, autorizând direcțiunea ca din fondurile băncii să se restituie Resortului Agriculturii suma anticipată, iar prețul imobilului să fie calculat în cheltuielile de fondare a băncii.

Tot Vasile Osvadă cere să se hotărască dacă se menține sau nu în exploatare cafeneaua și restaurantul imobilului. Se hotărăște ca imobilul să fie evacuat, mobilierul de la etajul I să fie vândut, iar cel din cafenea și restaurant să fie menținut pentru necesitățile băilor de la Ocna și Mehadia, care aveau nevoie de el¹⁰.

Casina Română a cerut și ea să i se doneze din mobilierul existent sau să i se acorde un termen de plată de 13 ani.

⁸ *Ibidem*, f. 5.

⁹ *Ibidem*, f. 6.

¹⁰ *Ibidem*.

Iuliu Enescu a fost însărcinat să se ocupe de această problemă, hotărându-se ca mobilierul pe care Casina îl putea folosi să-i fie donat, iar restul mobilierului să fie vândut¹¹.

Pentru a asigura transportul angajaților băncii în ampla operațiune de aplicare a legii de reformă agrară, s-au achiziționat de la Societatea *Pax*, din Viena, 20 de automobile și câteva autocamioane.

De asemenea, se preconiza să se intervină la Ministerul Lucrărilor Publice pentru a se obține 2 vagoane și bilete de liberă circulație pe C.F.R., pentru membrii Consiliului de Administrație și pentru funcționarii băncii¹²

S-a obținut, după tratative, să se obțină bilete de liber parcurs, la clasa I, pentru 6 funcționari superiori și 6 bilete la clasa a II-a, pe toate liniile C.F.R., acest fapt fiind stipulat și în articolul 64 al Statutelor modificate ale Băncii, care au fost adoptate pe data de 16 decembrie 1921¹³.

Primele Statutele ale Băncii Agrare aprobate de către adunarea generală și de către Consiliul Dirigent au fost introduse în registrul colectiv al firmelor comerciale de la Tribunalul Cluj, sub firma *Banca Agrară. Societate Anonimă, Cluj*, la data de 12 februarie 1920¹⁴.

În ședința Consiliului de administrație din data de 16 iulie 1920 s-au luat hotărâri importante privind activitatea viitoare a băncii.

Dominic Rațiu, director al băncii a intervenit pentru a supune hotărârii Consiliului de administrație problema subscrierii capitalului social, repartizării acțiunilor și a situației financiare a băncii.

Deși Octavian Smiglea, membru în Consiliul de administrație a cerut ca plata vărsămintelor neefectuate să nu se facă neapărat în lei, după data de 31 august, ci să se perceapă o dobândă de 8%, Consiliul a hotărât ca acționarii care întârziu peste această dată să facă plata în lei.

Consiliul de administrație a autorizat direcțiunea să emită scrisuri funciare cu 4 ½%, eventual cu 5%, amortizabile în decurs de 30 de ani, servind ca garanție împrumuturile ipotecare date cu 6%, eventual 6 ½%.

Cursul de emisiune la scrisurile de 4 ½% urma să fie de 96, iar a celor de 5% de 98.

S-a hotărât apoi să se acorde împrumuturi ipotecare, plătibile în scrisuri funciare, cu amortizare semestrială de 6% și 6 ½%, pe an, în sumă rotundă, divizibile cu 100 și pe termene de 10, 15, 25 și 35 de ani.

Consiliul a mai hotărât și înființarea unei instituții de clearing-compensație care, până la stabilizarea valutei, urma să-și extindă activitatea numai în teritoriile a căror valută erau coroanele.

¹¹ *Idem*, inv. 327, dos. 4, f. 200.

¹² *Idem*, inv. 17, dos. 4, f. 2.

¹³ Hamangiu C, *op. cit.*, p. 814.

¹⁴ D.J.A.N.C.J., fond cit., inv. 17, dos. 6.

În continuarea ședinței Consiliului, directorul Vasile Osvadă a dat citire referatului său cu privire la activitatea băncii, legată de reforma agrară și a tratativelor, care s-au purtat cu reprezentanții guvernului, în privința atribuțiilor băncii în aplicarea reformei agrare.

Consiliul de administrație a autorizat direcțiunea să facă finanțarea reformei agrare în condițiile înțelegerilor avute cu ministrul Garoflid și a precizărilor formulate în textul proiectului de lege referitor la Banca Agrară.

De asemenea, se hotărăște convocarea unei adunări generale extraordinare pentru a se modifica statutele băncii, în conformitate cu noile legi.

Existând probabil zvonul că Banca Agrară urma să fie desființată se precizează, din partea Consiliului, că acest lucru era exclus, din mai multe motive. Pe de o parte capitalul social al băncii era particular, statul neavând nici o acțiune, iar pe de altă parte, pentru că *„terenul de activitate al acestei bănci este atât de vast și independent și face parte dintr-un program economic binestabilit, ce nu poate fi condiționat de o parte a problemei care e în legătură cu Reforma Agrară”*.

Banca se înființase, de altfel, în conformitate cu dispozițiile art. 37 al legii comerciale din 1875, ceea ce era stipulat și în articolul 11 al decretului-lege nr. 4167 din 12 septembrie 1919.

Consiliul de administrație hotărăște ca și organizarea băncii să fie menținută în forma în care era la data respectivă¹⁵.

În conformitate cu prevederile decretului 3911 din 12 septembrie 1919 și a decretului 4167, care prevedea înființarea Băncii agrare, obiectivul principal fixat noii bănci era acela de a intermedia operațiunile financiare legate de reforma agrară.

În acest sens, în componența comisiilor județene de reformă agrară intra și un delegat al Băncii agrare, ale cărei interese le reprezenta, cu drept de vot.

El trebuia să conducă și întreaga operațiune de arendare a pământurilor declarate expropriate de către comisia județeană¹⁶. Însă, aceste arendări erau diferite de cele forțate, supuse ordonanțelor Resortului Agriculturii, din cadrul Consiliului Dirigent, din anii 1919-1921. Noile arendări se refereau doar la moșiile puse la dispoziția Băncii Agrare, temporar, în urma procedurii de expropriere, până când urma să se efectueze împrumutarea individuală.

Continuă însă și arendările forțate, care au fost încredințate tot comisiilor județene, deci cădeau și în sarcina delegatului Băncii Agrare. Astfel, acesta era supus unor sarcini pe care nu le putea duce la îndeplinire de unul singur.

Din această cauză delegații Băncii Agrare sunt autorizați să-și aleagă, cu aprobarea ulterioară a conducerii băncii, câte un delegat supleant pe lângă

¹⁵ *Idem*, inv. 327, dos. 2 f. 11.

¹⁶ *Idem*, inv. 17, dos. 3, f. 22.

fiecare comisie locală. Aceștia aveau obligația de a înainta delegatului Băncii Agrare rapoarte amănunțite despre situația lucrărilor din teren ale comisiilor locale. La rândul lui delegatul avea obligația de a înainta aceste rapoarte conducerii Băncii Agrare. Așadar, rolul delegatului și a supleanților era de o importanță majoră, deoarece de aprecierile lor depindea în mare măsură aplicarea în practică a reformei agrare.

Conducerea Băncii agrare cerea delegaților să fie cu mare băgare de seamă, „să nu se facă nici împărțări neeconomice, nici jigniri mulțimei nevoiașe”. De asemenea, ea transmite delegaților faptul că din acel moment arendările individuale se mai făceau doar în cazuri excepționale, deoarece în cazul în care sătenii nu cădeau de acord cu împărțirea pământului, conform legii, acesta se arenda tovărășiilor sau obștilor de arendare, care urma a se înființa în aceste cazuri¹⁷.

Cei intrați în folosința terenurilor prin aceste tovărășii, sau în mod individual, aveau obligația să plătească arenda Băncii Agrare, până la terminarea lucrărilor de expropriere. Arenda era stabilită de către comisia județeană.

Proprietarul avea drept la renta obligațiilor de răscumpărare din ziua în care proprietatea a fost declarată expropriată definitiv¹⁸.

Delegatul Băncii Agrare avea dreptul la recurs, contra hotărârii comisiei județene, la fel ca și proprietarul sau deținătorul moșiei. Recursul se prezenta comisiei județene, care avea sarcina să-l înainteze comisiei centrale pentru reformă agrară, în termen de 15 zile de la hotărârea comisiei județene¹⁹.

Același delegat avea și sarcina de a explica țăranilor faptul că prețul de cumpărare al pământului nu va fi egal cu cel de expropriere, deoarece statul își adăuga un procent de 25%, care urma să acopere cheltuielile pe care le-a suportat în operațiunile legate de expropriere. Aceste procente nu reprezentau nici proprietatea și nici venitul Băncii Agrare ci proprietatea statului, banca fiind doar un intermediar al acestor operațiuni financiare.

Conducerea băncii sublinia faptul că statul ar putea chiar să mărească prețul de împrumut, în folosul bugetului său, însă aceasta se putea face doar în urma modificării decretului-lege care era în vigoare la data respectivă²⁰.

În toată această perioadă au continuat tratativele cu statul român în privința rolului ce urma să-l aibă Banca Agrară în aplicarea reformei agrare.

În adunarea generală a Băncii Agrare din 25 mai 1925 s-a ales o delegație care să negocieze direct cu guvernul, deplasându-se în acest sens la București.

Aici s-a reluat contactul cu parlamentarii ardeleni, atât cu cei de la putere, cât și cu cei din opoziție.

¹⁷ *Ibidem*, f. 23.

¹⁸ Emil Petrini, *op. cit.*, p. 301.

¹⁹ *Ibidem*, p. 303.

²⁰ D.J.A.N.CJ, fond cit., inv. 17, dos. 3, f. 22.

După ce ministrul I.G. Duca a refuzat să primească delegația Băncii Agrare, o delegație mai numeroasă s-a prezentat la ministrul Petru Groza. Din această delegație făceau parte frunțașii ardeleni Ștefan Cicio-Pop, episcopul Valer Traian Frențiu, Ioan Lupaș, Valer Braniste și George Dobrin, iar din partea Băncii Agrare, directorii Victor Bontescu și Vasile Osvadă.

După ce delegația și-a expus punctul de vedere, ministrul Garoflid, prezent și el la această întâlnire, a subliniat faptul că el personal nu a fost niciodată împotriva Băncii Agrare, dimpotrivă el era de părere că o astfel de instituție bancară ar trebui înființată și în Vechiul Regat.

Însă, el afirmă faptul că a prezentat Parlamentului proiectul de lege al Băncii agrare, în care se prevedea înlocuirea Băncii Agrare cu Casa Centrală a Împroprietăririi, deoarece avea calitatea de ministru constituțional. De asemenea, el subliniază faptul că și parlamentarii ardeleni au fost împotriva Băncii Agrare.

Din acel moment însă, ministrul Petru Groza urma să poarte discuții cu delegația Băncii Agrare, având sprijinul declarat al lui C. Garoflid²¹.

În continuare s-au purtat discuții cu ministrul Octavian Goga, prezent și el la această întâlnire, cu care s-a convenit să se fixeze o altă întâlnire de discuții pentru a treia zi.

La această întâlnire au participat frunțașii ardeleni Iuliu Maniu, Mihai Popovici și Sever Dan, din partea guvernului, ministrul Petru Groza, Constantin Bucșan și Ioan Iacob, iar din partea Băncii Agrare, delegația trimisă cu acest scop, din care făceau parte directorii Bontescu și Osvadă.

După discuții prelungite s-a hotărât ca Banca Agrară să rămână neutră, în ceea ce privește luptele dintre partide, cerându-se toate garanțiile posibile, în acest sens.

Directorii Băncii Agrare au avut apoi schimburi de idei cu frunțașii ardeleni din toate partidele parlamentare, iar apoi cu comisiile majorității ardeleni. În cele din urmă au avut astfel de schimburi de păreri și cu membrii guvernului²².

Proiectul de lege privind statutul Băncii Agrare a fost depus apoi în comisii, la lucrările acestora luând parte reprezentanți din toate partidele. După lungi dezbateri s-a adoptat forma finală a articolului, care a fost publicată apoi în legea de reformă agrară sub forma articolului 137²³.

Între timp, din cauza divergențelor politice, opoziția parlamentară, împreună cu frunțașii parlamentari ai Partidului Național Român au părăsit sala Parlamentului, tocmai în preajma votării legii de reformă agrară și implicit a Băncii Agrare.

²¹ *Idem*, inv. 327, dos. 2, f. 31.

²² *Ibidem*, f. 32.

²³ *Ibidem*, f. 33; Vezi în acest sens Hamangiu C, *op. cit.*, p. 755-756.

Vasile Osvadă sublinia faptul că el și Victor Bontescu au „crezut de a noastră datorie ca nici în această situație penibilă pentru reprezentanții Direcțiunii Dvs (a Băncii Agrare-nn) să nu încetăm a cere să se respecte Băncii situația ce recurge din drepturile asigurate prin decretul-lege 4167/1919 și din reala înțelegere a intereselor superioare cerute de consolidarea și progresul organizațiilor noastre financiare și economice și prin aceasta provinciilor unite, în care lupta aceasta este cea mai grea”.

În cele din urmă legea de reformă agrară a fost votată cu o majoritate de 121 de voturi și doar 8 voturi împotriva, în ziua de 19 iulie 1921²⁴.

Ca urmare a votării acestei legi, în data de 21 iulie 1921, Consiliul de Miniștri a primit, sub nr. 8435, Convenția referitoare la Banca Agrară. La data de 23 iulie, reprezentanții Băncii Agrare și al Consiliului de Miniștri au semnat această convenție.

La semnarea acestei convenții statul român a fost reprezentat prin ministrul de stat, președinte al Comitetului Agrar, Constantin Garoflid, autorizat prin jurnalul Consiliului de Miniștri nr. 8435, iar Banca Agrară din Cluj a fost reprezentată de către Petre Poruțiu, președinte al Consiliului de administrație, și de către Vasile C. Osvadă, director al Băncii Agrare.

Această convenție stabilea condițiile de finanțare a Reformei Agrare, Banca Agrară obligându-se la următoarele sarcini:

1.a) Să facă plata în contul statului a tuturor cheltuielilor ocazionate de efectuarea lucrărilor de expropriere și împrumut;

b) Să primească de la stat titlurile de rentă (obligațiunile) emise, destinate pentru achitarea prețului terenului expropriat și să facă plata către proprietari;

c) Să încaseze anuitățile de la cei împrumutați și să plătească cupoanele scadente ale titlurilor de rentă, vărsând la stat sumele reprezentând amortizarea;

d) Să încaseze plățile anticipate din preț pe care împrumutații le-ar plăti și să le verse la stat.

Pentru aceste operațiuni financiare Banca Agrară urma să beneficieze de următoarele avantaje materiale:

a) Pentru manipularea titlurilor de rentă și a obligațiunilor emise urma să primească un comision de 1 la mie;

b) Pentru încasarea, administrarea și evidența anuităților primea un comision de 1%;

c) Pentru încasarea arenzilor primea un comision de 2%

d) Statul acorda un comision de 1 la mie după întreaga circulație de finanțare, cu excepția operațiunilor enumerate la punctele a, b și c;

e) Contul curent cu statul, care se încheia trimestrial, urma să fie liber de dobândă. Soldurile scăzute și neachitate urmau să poarte însă dobânda de 1%, pentru scontul Băncii Naționale.

²⁴ Ibidem, f. 35.

Statul urma să numească $\frac{1}{4}$ din membrii Consiliului de administrație și $\frac{2}{5}$ din Comitetul de cenzori, care își vor exercita drepturile și îndatoririle la fel ceilalți membri aleși de către Adunarea Generală, după dispozițiile statutelor și ale legii comerciale.

De asemenea, statul urma să numească un comisar guvernamental, care avea sarcina să execute controlul operațiunilor de finanțare a reformei agrare, având dreptul să ceară orice informație, să asiste cu vot consultativ la adunările generale și la ședințele Consiliului de administrație și ale Comitetului de cenzori.

Comisarul putea cere chiar și suspendarea provizorie a măsurilor luate contrar legii de reformă agrară, însă, în acest caz, el era obligat să raporteze acest fapt imediat Guvernului, care urma să hotărască în mod definitiv. Dacă guvernul nu se pronunța în decurs de 15 zile, socotite de la ziua când s-a luat dispoziția, aceasta urma să fie executată.

Remunerarea comisarului guvernamental era fixată de către guvern și se plătea în contul statului, la fel ca și celelalte cheltuieli efective și de administrație.

În ceea ce privește organizarea și celelalte operațiuni ale Băncii Agrare, care nu erau legate de finanțarea reformei agrare, acestea rămâneau normate prin legea comercială²⁵.

Expunând motivele pentru care s-a insistat pentru a se acorda Băncii Agrare dreptul de a finanța reforma agrară, directorul Victor Bontescu afirma următoarele: „*Ideea care ne-a călăuzit la înființarea Băncii Agrare a fost că în această parte de țară trebuie să fie un institut, care să ia parte la reforma agrară, să consolideze dezvoltarea economică și să poată acorda credite hipotecare eftine. De aceea s-a menținut dreptul și influența statului, de a avea un control în administrația băncii prin membrii în Consiliul de administrație și comisar guvernial și de aceia schimbându-se favorurile și privilegiile, trebuie să se schimbe și organizarea băncii*”.

El propune convocarea, cât mai urgent, a adunării generale care să primească convenția și statutele modificate, în conformitate cu noua situație.

Victor Bontescu combate acuzațiile ce erau aduse, de către unele persoane, direcțiunii băncii că ar fi făcut „*anumite pacturi politice și vânzări de interese economice*”²⁶.

El subliniază faptul că Banca Agrară a dovedit faptul că „*nu este o grupare unui capital particular, ci este, prin cele 86 de bănci și fonduri, totalitatea și reprezentanta capitalului ardelenesc*”.

De asemenea, el este de părere că și linia de conduită de până atunci, neutră de orice influențe politice, trebuia urmată și pe viitor²⁷.

²⁵ *Idem*, inv. 17, dos. 13, f. 1-5. Această convenție a fost ratificată de către Consiliul de Miniștri și publicată în *Monitorul Oficial* nr. 92 din 25 iulie 1921.

²⁶ *Idem*, inv. 327, dos. 2, f. 45.

Aceste prevederi ale convenției semnate cu statul român au fost introduse și în statutele Băncii Agrare, care au fost modificate în acest sens.

O altă convenție semnată de către Banca Agrară cu statul român, în speță cu Ministerul de Industrie și Comerț, a avut ca obiect aprovizionarea cu carne a capitalei și a principalelor orașe din țară. Scopul acestei convenții era acela de a exclude comerțul intermediar, care era cauza principală a prețurilor foarte ridicate la produsele din carne.

În București, Banca Agrară se obliga să livreze săptămânal 1000-1500 de capete de vite cornute, primind o dobândă de doar 6%, pentru acoperirea cheltuielilor legate de cumpărare, transport, personal etc.

Achizițiile de animale urma să se facă sub controlul statului, înființându-se în acest sens, la Cluj, Serviciul Cărnii, în subordinea Directoratului Regional Zootehnic și Sanitar Veterinar din Cluj.

Prețul de cumpărare al animalelor urma să se stabilească din 15 în 15 zile, fixându-se prețuri tot mai mici. De asemenea, urma să i se dea acestei măsuri o largă publicitate, pentru ca crescătorii de animale să-și vândă disponibilitățile cât mai repede.

Comerțul intermediar de vite era strict interzis luându-se o serie de măsuri restrictive în acest sens, începând cu transportul animalelor vii pe căile ferate²⁸.

În ședința Consiliului de administrație, din data de 4 august 1921, se ia în discuție organizarea internă și externă a băncii ce urma să fie făcută în urma acordării finanțării reformei agrare.

Astfel, se hotărăște ca obligațiunile pentru plata pământului expropriat, primite de la stat, să se păstreze în depozit, urmând ca pe baza avizului Comitetului agrar să se distribuie de la sediul băncii direct la proprietarii expropriați.

A fost aleasă această cale pentru a nu se distribui obligațiuni la persoane care nu erau îndreptățite la aceste titluri.

Fiecare țăran împrumutat urma să primească de la băncile județene, cu care se preconiza să se lucreze²⁹, un livret de amortizare în care să se introducă toate ratele achitate.

Pentru încasarea anuităților de la împrumutăriți, băncile județene urmau să primească ¼ din comisionul Băncii agrare, explicându-se acestora că banca trece prin momente de criză financiară.

Banca Agrară preconiza să se facă intervenții și pentru a se obține libertate de porto, atât pentru corespondența ei, cât și pentru cea a băncilor județene, care era legată de aplicarea reformei agrare.

²⁷ *Ibidem*, f. 47.

²⁸ *Idem*, dos. 3, f. 29-31.

²⁹ Vezi anexa 2.

Băncile județene aveau obligația să trimită Băncii Agrare tot la 5 zile avizurile despre încasarea anuităților.

În legătură cu achiziționarea de capital se decide să se facă propagandă printre țărani pentru ca aceștia să-și depună economiile la Banca Agrară, pentru a-și putea achita prețul pământului. Această propagandă urma să se facă și în Statele Unite ale Americii, unde exista o numeroasă populație românească emigrată din Transilvania³⁰.

În vederea organizării externe a băncii, directorul Vasile Osvadă a făcut propunerea de a se înființa filiale, atât în județele transilvănene, cât și în București.

Consiliul de administrație a autorizat direcțiunea pentru a deschide o filială la București, precum și deschiderea de filiale și agenturi acolo unde era nevoie. Direcțiunea era autorizată și cu îndeplinirea formalităților necesare³¹.

În județul Sălaj s-a încercat, în anul 1920, deschiderea de cooperative, însă această acțiune nu a reușit „din cauza fluctuației prețurilor mărfurilor și a persoanelor puse în fruntea acestor cooperative, care n-au arătat destul bunăvoință și pricepere”.

Toate aceste cooperative, precum și federala lor *Meseșana* au intrat în lichidare³².

În anul 1922, directorul departamentului organizării din cadrul Băncii Agrare, Vasile Osvadă a luat din nou contact cu conducătorii băncilor românești din Șimleu, Jibou, Șomcuta și Zalău, aceștia exprimându-și dorința - conform referatului prezentat de către V. Osvadă Consiliului de administrație al Băncii Agrare- de a intra în legături de afaceri mai strânse cu Banca Agrară, fie sub forma unei afiliere, fie prin fuzionare.

Consiliul de administrație decide să se facă mai întâi un control asupra acestor bănci, după care puteau începe tratativele de fuzionare³³, care nu știm din ce motive nu au mai avut loc.

O primă filială a fost deschisă în orașul Beiuș, din județul Bihor.

În data de 11 decembrie 1921 a avut loc adunarea generală a băncii *Drăganul* din Beiuș, la care a participat și Iuliu Enescu din partea Băncii Agrare.

La această adunare s-a luat hotărârea ca banca să fuzioneze cu Banca Agrară, iar ca diriginte al filialei a fost propus subprefectul de Turda, Iosif Maiorescu, cu retribuția unui șef de serviciu cl.I³⁴.

³⁰ *Idem*, fond cit., inv. 327, dos. 4, f. 74-76.

³¹ *Idem*, dos. 2, f. 58.

³² V. Mihalca, Doru E. Goron, *Aspecte ale integrării organice a județului Sălaj în cadrul statului național unitar român*, II, în Acta Musei Porolissensis, X, Zalău, 1986, p. 360.

³³ D.J.A.N.CJ, fond cit., inv. 327, dos. 4, f. 188.

³⁴ *Ibidem*, f. 24.

Până la venirea lui însă, Constantin Popovici a asigurat interimatul cu salariul avut la *Drăganul*³⁵.

Pe data de 21 ianuarie 1922, în adunarea generală extraordinară a băncii *Tovărășia* din Beiuș, se decide ca banca să cedeze tuturor părților un număr de 108 bucăți acțiuni, în valoare nominală de 540.000 lei, de pe Banca Agrară, tovărășie ocazională, Beiuș, pe Banca Agrară, Cluj, filiala Beiuș, astfel încât, după fiecare parte, în sumă de 5000 lei de-a tovărășiei, și deplin vărsată, Banca Agrară din Cluj să dea câte 5 bucăți acțiuni de ale sale, în valoare nominală de 5000 lei, cu cuponul curent 1922. Prin aceasta se transferă și toate activele și pasivele tovărășiei pe Banca Agrară, filiala Beiuș, tovărășia declarându-se oficial desființată³⁶.

Banca *Lipovana* din Lipova a decis și ea în adunarea generală din 1922 să fuzioneze cu Banca Agrară.

Deci, în anul 1922, Banca Agrară avea deja filiale în Beiuș, Timișoara, Lipova și o agenție în Orșova³⁷.

În ceea ce privește acordarea girului, din partea adunării generale, pentru operațiunile financiare ale reformei agrare, Consiliul de administrație a însărcinat direcțiunea ca împreună cu I. Lapedatu, Izidor Marcu, Emil Hațieganu și cu Petre Poruțiu să pregătească proiectul de statute și să convoace o adunare generală extraordinară³⁸.

Aceasta a avut loc pe data de 15 noiembrie 1921 și a ratificat convenția cu statul român și noile statute, modificate ale Băncii Agrare.

Consiliul de Miniștri, la data de 9 noiembrie 1921, a semnat convenția a II-a cu Banca Agrară, iar la 2 decembrie, același an, a aprobat statutele Băncii Agrare, publicate în Monitorul Oficial nr. 210 din 16 decembrie 1921³⁹.

Așadar, în aceste condiții guvernul a făcut noi numiri în Consiliul de administrație al Băncii Agrare și anume pe: Ioan Iacob, Teodor Mihaly, Octavian Prie și Avram Imbroane. Ca cenzori au fost numiți din partea guvenului Iosif Doca, Ioan Boca, Traian Lația și protopopul Procopiu Givulescu. Este numit și un nou comisar guvernamental, în persona lui Constantin Bucșan⁴⁰.

În ședința Consiliului de administrație din 29 decembrie 1921 au loc alegeri și pentru funcția de președinte și vicepreședinte al acestuia, deoarece mandatul lui Petre Poruțiu expira. Acesta a îndeplinit, până atunci, funcția de vicepreședinte al Consiliului de administrație, fiindcă cea de președinte se hotărâse să rămână vacantă.

³⁵ *Ibidem*, f. 137.

³⁶ *Ibidem*, f. 139.

³⁷ *Idem*, dos. 7, f. 2-3.

³⁸ *Idem*, dos. 2, f. 49.

³⁹ *Ibidem*, f. 52 și 55; Vezi și noile statute în Hamangiu C., op cit., p. 803-814.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 56.

În urma propunerilor și a votului, în funcția de președinte al noului Consiliu de administrație a fost ales Petre Poruțiu, iar în cea de vicepreședinte, Teodor Mihalyi⁴¹.

Tot acum directorul Vasile Osvadă dă citire unui amplu raport referitor la activitatea de până atunci a direcțiunii Băncii agrare și face o serie de propuneri pentru activitatea viitoare a băncii, pe care le supune aprobării Consiliului de administrație.

În introducerea referatului său subliniază faptul că Banca Agrară avea la temelie sa 920 de acționari particulari „recruțați dintre fruntașii neamului nostru și dintre capitaliști. De asemenea, banca avea ca fondatori cele 86 de bănci românești și 135 de fonduri bisericești, școlare și culturale.

Astfel, Banca Agrară reprezenta, în concepția lui V. Osvadă, „în cea mai fericită formă, organismul economic chemat să inițieze, să consolideze și să îlesnească mijloacele de cercetare, de muncă și de îndrumare a producției, prelucrării și valorizării bunurilor bogate, întru promovarea economiei noastre naționale”⁴².

De asemenea, el subliniază faptul că prin activitatea băncii, în privința aplicării reformei agrare, ea scutea statul „în aceste vremuri de grea cumpănă bugetară și de organizație, atât de cheltuieli inutile, cât și de folosirea de personal, asigurându-i în același timp însemnate cruțări de bani (...) ferindu-se însă ca această muncă să nu o subordoneze nici unui regionalism rău înțeles, nici vreunei tentative de partid, sau de politică militantă”⁴³.

În continuarea referatului său, Vasile Osvadă a prezentat acțiunile pe care direcțiunea băncii le-a inițiat până în acel moment sau a colaborat la realizarea lor cu alte instituții financiare.

Astfel, împreună cu „institutele surori”, a organizat 3 congrese economice, la Cluj, Alba-Iulia și la București. În cadrul acestor congrese reprezentanții Băncii Agrare au participat cu materiale referitoare la probleme ca schimbul de coroane, impozitele, taxele vamale și probleme de politică vamală, probleme legate de import și export și cea a Băncii Naționale. De asemenea, ei au insistat în special ca să se valorifice mai eficient cerealele, animalele și lemnul, care reprezentau o bogăție însemnată a Transilvaniei.

Banca Agrară a contribuit în mare măsură la reorganizarea asociației *Solidaritatea*, care urma să-și mute sediul la Cluj, împreună cu redacția revistei, care apăruse până atunci la Sibiu, *Revista economică*.

Banca Agrară a inițiat lucrările pentru înființarea unei burse de mărfuri și efecte la Cluj.

În scopul apărării intereselor băncilor românești din Transilvania, Banca Agrară a inițiat formarea unui sindicat al băncilor din Ardeal, Banat și din

⁴¹ *Ibidem*, f. 54.

⁴² *Ibidem*, f. 57.

⁴³ *Ibidem*, f. 58.

celelalte provincii noi, alipite României, fără deosebire de naționalitatea pe care o aveau acționarii sau conducerile acestor bănci.

Banca Agrară a luat parte la lucrările Uniunii marilor industriași, a Uniunii patronilor industriali și a Uniunii morarilor din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș.

Ea intenționa să înființeze și un cerc de studii economice.

A contribuit în mare măsură la apariția ziarului *Voința* și a studiilor: *Gazul metlan*, al inginerului V. Lazăr și *Călăuza contribuțiilor directe și impozitelor societăților anonime*, scris de D.G. Ciuta⁴⁴.

Banca Agrară avea și participațiuni însemnate la numeroase întreprinderi din țară⁴⁵.

O altă direcție, în afară de operațiunile bancare și de finanțarea reformei agrare, trebuia să o constituie, în concepția lui Osvadă, cea legată de „*chestiuni aparținătoare agriculturii și industriei agricole*”⁴⁶. El venea, în acest sens cu propuneri foarte concrete utile și moderne, care dacă ar fi fost aplicate în practică, după părerea noastră, contribuiau în mod semnificativ la dezvoltarea agriculturii românești interbelice și a economiei în general.

În aceste ample proiecte el propunea colaborarea și cu celelalte bănci românești, în special cu Banca Centrală și cu Întreprinderile Forestiere Române, care luaseră ființă după Unire, cu un capital considerabil.

Pentru atingerea acestor scopuri V. Osvadă cere Consiliului de administrație să se aprobe înființarea de filiale și agenturi. De asemenea, el cere ca direcțiunea să fie autorizată să mărească capitalul social, în baza dispozițiilor legii speciale pentru reformă agrară și a statutelor.

O altă problemă importantă pe care el o supune aprobării este cea a propagandei și publicității băncii prin editarea de broșuri, studii și publicații periodice sau cotidiene, în funcție de posibilitățile financiare⁴⁷. Spirit avangardist el vedea rolul important pe care urma să îl joace publicitatea în cadrul sistemului economic capitalist.

În vederea aplicării în practică a legii de reformă agrară, secțiile Băncii Agrare, de expropriere și de împrumut s-au unificat. De asemenea, Consiliul de administrație a hotărât ca operațiunile financiare legate de reforma agrară să se înregistreze separat de celelalte operațiuni ale băncii⁴⁸.

Aplicarea în practică a reformei agrare a început însă abia la data de 10 mai 1922, potrivit ordinului Directoratului din Cluj. Începând de la această dată, comisiile de ocol, însoțită de ingineri au procedat la ieșirea pe teren și la

⁴⁴ *Ibidem*, f. 59.

⁴⁵ *Ibidem*, f. 60. Vezi și anexa 1.

⁴⁶ *Ibidem*, f. 64. Vezi și anexa 3.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 67.

⁴⁸ *Ibidem*, f. 69.

verificarea hărților și a terenurilor, după care judecătorul declara moșia expropriabilă⁴⁹.

La data de 19 ianuarie 1922 însă, la conducerea țării se instaura guvernul liberal condus de către Ion I.C. Brătianu.

Acesta l-a numit, pe data de 10 aprilie, în fruntea ministerului reunificat al Agriculturii și Domeniilor pe Alexandru Constantinescu⁵⁰.

Noul ministru a inițiat un proiect de lege pentru modificarea unor articole din legea de reformă agrară, pentru Transilvania.

El motivează aceste modificări prin faptul că legea existentă „*prevede, în partea privitoare la executare, o serie întreagă de formalități, cu termene adeseori prea lungi, cari toate îngreunează și întârzie aplicarea*”.

Acum, prin acest proiect de lege se încerca, în concepția autorilor lui, „*înlesnirea operațiunilor de expropriere și împroprietărire, prin simplificarea formelor și scurtarea termenilor*”.

Referitor la Banca Agrară se sublinia faptul că articolul 137 din legea agrară prevedea ca operațiunile financiare le făcea aceasta, spre deosebire de Vechiul Regat, Basarabia și Bucovina unde o făcea statul.

Ministrul agriculturii nu era de acord cu prevederile articolului 137 propunând suprimarea lui și ca și consecință, desființarea oricăror convenții, pe care banca le încheiase până atunci cu statul, a privilegiilor acordate, prevăzute la acest articol s-au făcute în executarea lui. Motivul invocat era acela că prin privilegiile care s-au acordat Băncii Agrare se creau sisteme deosebite, ceea ce ar fi produs „*încurcături și greutăți cari nu pot fi în interesul unei bune administrări a averii statului*”.

El propunea ca și în Transilvania statul să se ocupe de operațiunile financiare ale reformei agrare.

În urma votării și promulgării acestui proiect de lege, pe data de 23 iunie 1922, s-au modificat 24 de articole din legea agrară, iar articolul 137 a fost desființat și înlocuit cu un alt articol, care prevedea faptul că, din acel moment, toate operațiunile financiare ce vor decurge din aplicarea legii de reformă agrară vor fi făcute de către stat, iar convențiile încheiate între statul român și Banca Agrară erau desființate⁵¹.

În această situație, Consiliul de administrație al Băncii Agrare și cel al *Solidarității* au hotărât să redacteze un memoriu, pe care directorul general

⁴⁹ Gheorghe Hristodol, *Problema agrară în presa românească din Transilvania (1921-1929)*, în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie, Cluj, XVI, 1973, p. 312.

⁵⁰ Stelian Neagoe, *Istoria Guvernelor României de la începuturi – 1859 până în zilele noastre – 1995*, Edit. Machiavelii, București, 1995, p. 88-89.

⁵¹ Hamangiu C., op. cit., p. 891-896. Prin această lege au fost modificate următoarele articole din legea de reformă agrară: 48, 49, 58, 59, 61, 62, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 81, 86, 87, 101, 102, 103, 105, 106, 108, 111, iar articolul 137 a fost desființat și înlocuit cu alt articol.

Victor Bontescu l-a înaintat regelui Ferdinand, cerând și o audiență pentru al discuta mai pe larg.

În acest memoriu se subliniază faptul că desființarea convențiilor, pe care statul le-a încheiat cu Banca Agrară, era o măsură neconstituțională. Modificarea legii agrare constituia, în opinia autorilor, un abuz legislativ, care va cauza enorme prejudicii materiale, atât Băncii Agrare, cât și statului român.

Conducerea *Solidarității* nu putea rămâne impasibilă la o astfel de măsură, pe care o considera îndreptată împotriva tuturor băncilor și organizațiilor economice din Transilvania, și amenința cu proteste de stradă. Astfel, se preconiza organizarea unor adunări în aproape toate orașele transilvănene.

În memoriul pe care l-a înaintat regelui, Victor Bontescu, a încercat să-l convingă pe acesta de importanța economică a Băncii Agrare, dar și a celorlalte bănci. El aduce și date concrete în acest sens arătând prodigioasa activitate a celor 3 bănci înființate după Unire. De asemenea, pe baza acestei activități se creaseră strânse legături financiare, în special în Anglia și în America.

Mai mult însă, având în vedere faptul că în țară valuta era „total depreciată”, iar „creditul întregii țări e complectamente sdruncinat”, măsura luată de către guvernul liberal era considerată ca „ceea mai enormă greșeală”, deoarece ea „sdruncina (...) și ultimul rest, sau primele licăriri de încredere ce capitalul intern și extern și-l pune cel puțin în institutele particulare”.

Victor Bontescu a cerut o audiență la rege, pe care îl găsește „foarte nedumerit” și sub influența evidentă a lui Ion I.C. Brătianu. Astfel, regele a afirmat, printre altele, faptul că „după părerea guvernului rolul Băncii Agrare în cazul Reformei Agrare e inadmisibil”. Pentru celelalte privilegii desființate Victor Bontescu a fost trimis să negocieze cu primul ministru Ion I.C. Brătianu și cu ministrii agriculturii și finanțelor.

Ministrul de finanțe, Vintilă Brătianu, a promis faptul că „va fi cu toată bunăvoința”, dacă Banca Agrară va renunța la procesul pe care dorea să-l intenteze statului român⁵².

După votarea legii din 23 iunie 1922 ministrul Al. Constantinescu și directorul general al ministerului, George Cipăianu au trimis, la rândul lor, o adresă președintelui Consiliului de administrație al Băncii Agrare prin care îl înștiința de legea adoptată, reliefind aceleași motive pe care ministrul le-a expus și în proiectul de lege. Ei anunță Banca Agrară că urma să se clarifice și suma de 25 de milioane de lei, depusă de stat în contul băncii.

Directorului general al Băncii Agrare, Victor Bontescu, i s-a explicat, cu ocazia audienței sale la minister că celelalte privilegii, care fuseseră desființate prin lege, „se vor examina ulterior de organele competente și se vor restabili toate acelea cari nu ating o bună organizare economică de stat”. Aici intra și

⁵² D.J.A.N.CJ, fond cit., inv. 327, dos. 2, f. 113-124. Vezi mai pe larg anexa 4.

problema cooperăției care, în accepțiunea lui G. Cipăianu, trebuia să fie condusă după norme comune tuturor cooperativelor din țară și în acest fel cooperăția din Transilvania urma să se subordoneze și ea Centralei Cooperativelor, care era o „*emanație a acestor cooperative, care conduce și supraveghează toate cooperativele din Regat*”⁵³.

Așadar, și în această privință Transilvania trebuia să se alinieze ordinelor venite de la centru, pentru a nu crea „*sisteme separate*”, după cum s-a spus și cu ocazia adoptării proiectului de lege mai sus amintit.

În aceste condiții Banca Agrară, reprezentată de avocatul Victor Manu a chemat în judecată statul român, cerând daune materiale, în valoare de 90 milioane lei, pe motiv că statul a „*desființat în mod unilateral situația de drept creiată Băncii Agrare*, prin decrete-legi și convenții.

Însă, ministerul agriculturii și cel al finanțelor, în calitate de reprezentanți ai statului român, declină competența Tribunalului din Cluj pentru acest caz, subliniind faptul că doar Tribunalul Ilfov era competent să judece acest caz. Ei cereau Băncii Agrare suma de 25 de milioane pe care statul o atribui-se băncii la înființare, plus dobânzile legale socotite pentru luna decembrie 1919. De asemenea, statul combătea acțiunea Băncii Agrare, subliniind faptul că nu s-ar fi cauzat nici o daună materială acesteia⁵⁴.

În ședința Consiliului de administrație din 6 octombrie 1922, directorul general, Victor Bontescu și directorii, George Popescu, Laurian Gherman și Ioan Pop și-au depus demisia, care a fost în cele din urmă acceptată⁵⁵.

În ședința direcțiunii din data de 27 februarie 1923 au demisionat și ceilalți doi directori, care mai rămaseră în funcție, Vasile C. Osvadă și Dominic Rațiu. Acesta din urmă a semnat însă procesul verbal cu următoarea clauză: „*De acord cu cele de mai sus și pe lângă observarea că abdicarea mea a urmat, abdicând toți directorii, ca să-i-se dea posibilitatea Consiliului de administrare de a reorganiza banca*”⁵⁶.

Așadar, putem spune că prin demisia întregii direcțiuni se încheia o etapă importantă din activitatea Băncii Agrare din Cluj și urma o perioadă dificilă de reorganizare a băncii, încercări nereușite de a negocia cu statul român și în cele din urmă procese intentate acestuia, care au durat mai bine de 2 ani (1925-1927), când se va semna o altă convenție cu statul român.

În această etapă, de la înființare și până la sfârșitul anului 1922, banca a înregistrat progrese semnificative. Acest fapt este dovedit și de bilanțurile contabile încheiate în acești ani. Astfel, bilanțul contabil încheiat pe anul de

⁵³ D.J.A.N.CJ., fond cit, inv. 17, dos. 13, f. 18.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 19.

⁵⁵ *Idem*, inv. 327, dos. 7, f. 1.

⁵⁶ *Idem*, dos. 9, f. 158.

gestiune 1920 și prezentat în ședința Consiliului de administrație din data de 17 aprilie 1921 arăta un profit de 4.545.265,69 lei⁵⁷.

În ședința Consiliului de administrație din 3 august 1921 s-a prezentat bilanțul semestrial pe acel an, care arăta deja un profit de 2.770.000 lei, în care nu erau incluse interesele tranzitorii de efecte și nici rezultatele participării băncii la moara *Johanna* și nici la *Tovărășia* de vin. Se participase, de asemenea, la întreprinderi noi ca *Pepiniera* de pomi și vite *Fischer* din Aiud și la *Cărămidăria* orașului din Cluj⁵⁸.

Aceste rezultate ne îndreptățesc să afirmăm faptul că această etapă din activitatea Băncii Agrare din Cluj, până la desființarea convenției încheiate cu statul, a fost una profitabilă din toate punctele de vedere.

Banca Agrară a deținut, încă de la început, un capital considerabil, precum și spijinul celorlalte bănci românești din Transilvania.

După cum reiese din statutele băncii aprobate la 16 decembrie 1921, modificate în urma convenției cu statul român, capitalul social al Băncii Agrare era de 50 milioane lei, acesta fiind împărțit în 50.000 de acțiuni în valoare nominală de 1.000 lei acțiunea.

De asemenea, Banca Agrară, în baza aliniatului 2, al articolului 137 din legea de reformă agrară, putea să mărească acest capital inițial până la suma de 150 de milioane lei, prin emisiuni, fuzionări sau participări, hotărâte de către Consiliul de administrație al băncii⁵⁹.

Însă, după cum sublinia Ion I. Lapedatu, deși cele 3 bănci noi înființate după Unire (Banca Agrară, Banca Centrală și Întreprinderile Forestiere Române) au pornit la drum cu capitaluri considerabile, în raport cu gradul de depreciere la care se găsea moneda națională, „realitățile însă au fost mai tari decât proiectele”.

În cazul Băncii Agrare o cauză importantă a acestor dificultăți le-au constituit- după cum afirma și Ion I. Lapedatu- „cunoscutele complicații în chestiunea privilegiilor Băncii Agrare (care-n.n) au derutat considerabil activitatea acestei instituții”⁶⁰.

Nu putem încheia prezentarea acestei etape importante a activității Băncii Agrare fără a evidenția și activitatea ei cultural-filantropică din această perioadă.

În ședința Consiliului de administrație din 16 iulie 1920 directorul băncii, Vasile Osvadă, a făcut o expunere privind activitatea băncii de până atunci, incluzând aici și acțiunile filantropice ale băncii. Astfel, el sublinia faptul că „principiile cari au călăuzit cele 3 institute românești mai mari din Cluj (Banca Agrară, Banca Centrală și Întreprinderile Forestiere Române, înființate după

⁵⁷ *Idem*, dos. 2, f. 24-25.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 27.

⁵⁹ Hamangiu C., op. cit., p. 805.

⁶⁰ I. Lapedatu, op. cit., p. 565.

Unire-n.n), *referitor la creșterea elementelor intelectuale*”, au fost acelea de a înființa în comun un internat al studenților universitari, care însă din cauza dificultăților economice, în legătură cu construirea și cu cazarea studenților, nu s-a putut realiza.

În această situație cele 3 instituții financiare au convenit ca pentru perioada de tranziție, în care se afla de fapt întreaga societate românească, să acorde fiecare câte 60.000 lei, ca burse pentru studenți, din care 30.000 lei pentru studenții de la Universitatea din Cluj și 30.000 pentru burse în străinătate.

În ceea ce privește bursele ce urmau să se acorde pentru studenții din Cluj s-a hotărât ca acestea să fie în valoare de 400 de lei, lunar, acordate pe o perioadă de 9 luni, în fiecare an, la recomandarea senatului universitar.

Consiliul de administrație al Băncii Agrare a aprobat această propunere a direcțiunii cu mențiunea ca listele de bursieri să-i fie trimise, pentru ca în cazul când va fi nevoie a se ajuta vreun student sărac, al vreunui funcționar al băncii, să se poată propune și aceste persoane pentru a primi burse.

În numele senatului universitar, Emil Hațieganu a adus mulțumiri pentru ajutorul care era acordat studențimii universitare⁶¹.

De asemenea, Banca Agrară și-a achitat taxa de membru fondator al Astreii, în valoare de 400 lei⁶².

În anul 1920 s-a acordat 1000 lei revistei *Cele trei Crișuri* și 2000 lei revistei *Lumina Femeii*, reprezentând contravaloarea a 25 de abonamente⁶³.

Casinei române din Cluj i s-a donat mobilier⁶⁴.

Acestea sunt doar câteva exemple care demonstrează faptul că, deși era încă la începutul activității sale, Banca Agrară și-a adus aportul și la dezvoltarea învățământului și culturii românești interbelice.

În concluzie, se poate afirma faptul că activitatea Băncii Agrare, în perioada 1920-1922, deci de la înființare ei și până la desființarea convențiilor încheiate cu statul român, a fost una bogată și totodată profitabilă.

După puternica lovitură pe care a primit-o din partea guvernului condus de către liberali, Banca Agrară a reușit totuși să se reculegă și să depășească momentele dificile în care se găsea, datorită susținerii puternice din institutul de emisiune și să revină în rândul celor mai mari instituții financiare din România interbelică.

Însă, această etapă dificilă din istoria Băncii Agrare din Cluj va face obiectul unui studiu viitor.

⁶¹ D.J.A.N.CJ, fond cit., inv. 327, dos. 2, f. 20-21.

⁶² *Idem*, dos. 4, f. 45.

⁶³ *Ibidem*, f. 12-13.

⁶⁴ Vezi nota 11.

ANEXE

ANEXA 1. Întreprinderile la care Banca Agrară avea participațiuni și reprezentanții acestora în Consiliul de administrație al Băncii Agrare.

Nr.crt	Numele întreprinderii	Sediul	Participarea de capital	Credit folosit	Reprezentant în Consiliul de Adm.	Reprezentant în C. de Cenzori
1	Banca Centrală pt. Industrie și Comerț	Cluj	6.000.000	25.091.688	Dominc Rațiu George Popescu Vasile. C. Osvadă Laurian Gherman	–
2	Întreprinderea Foresta Română	Cluj	3.150.000	21.011.870	Victor Bontescu Vasile C. Osvadă Petre Poruțiu Ioan Pop	Dominic Rațiu Iuliu Enescu
3	Erdely Egyesult	Deva	675.000	3.991.991	Vasile Olariu	–
4	Energia Ardealului	Cluj	375.000	14.754	Dominic Rațiu	–
5	Banca Națiunei	București	1.845.000	188.501	–	–
6	Zea. Societate rom. chimico-farmaceutică	Cluj	581.175	352.920	Vasile C. Osvadă Petre Poruțiu	Iuliu Enescu
7	Sovata. Societ. Balneară	Tg. Mureș	1.487.200	–	Victor Bontescu	–
8	Tovărășia. Bancă Agrară și soții	Beiuș	225.000	1796	–	–
9	Fabrica de piele S.A.	Turda	103.000	–	George Popescu Vasile C. Osvadă	Iuliu Enescu
10	Tura. Soc. de automobile	Cluj	150.000	967.817	Dominic Rațiu Vasile C. Osvadă	–
11	Industria Rom. de Petrol	București	312.000	–	–	–
12	Uzinele Reșița	Reșița	4.040.000	-	Victor Bontescu	C. Florian
13	Prima. Societ. românească de explozibile	Făgăraș	3.500.000	–	Petre Poruțiu	C. Florian
14	Astra. Fabrică de vagoane	Arad	5.000.000	–	Victor Bontescu	C. Florian

15	<i>Ambrozi Ficher & Co</i>	Aiud	1.500.000	157.724	George Popescu Dominic Rațiu Vasile C. Osvadă Ioan Pop	Iuliu Enescu
16	Cărămidăria orașului	Cluj	1.424.500	5.547.340	Dominic Rațiu Vasile Osvadă Petre Poruțiu	Laurian Gherman
17	<i>Omnium electric</i>	Bucur ești	250.000	–	–	–
18	Industria Sârmei	Cluj	102.000	–	Dominic Rațiu	–
19	<i>România. Soc. de asigurări</i>	Sibiu	420.000	–	Dominic Rațiu	–
20	Tipografia Națională	Cluj	250.000	–	–	–
21	<i>Victoria. Fabrică de tricotaje</i>	Cluj	343.800	–	–	–
22	<i>Banca Izvorul</i>	Alba Iulia	100.000	375.702	Vasile C. Osvadă	Iuliu Enescu
23	<i>Banca Agricolă</i>	Hune doara	100.000	200.496	Vasile C. Osvadă	–
24	<i>Fabrica Schiel</i>	Sibiu	1.250.000	1.179.960	Dominic Rațiu Vasile C. Osvadă	–
25	<i>Vinea. Soc. pt. com. de vin</i>	Alba Iulia	250.000 900.000	–	George Popescu Ioan Pop Vasile C. Osvadă	Iuliu Enescu
26	<i>Alumina. Soc pt. exploatări miniere</i>		750.000	–	–	–
27	<i>Foncirea. Soc de asigurări</i>	Cluj	1.620.000			
28	<i>Lloyd Expres. Agenție de publicitate</i>		10.000			

COTA: D.J.A.N.CJ, fond Banca Agrară, inv. 17, dos. 4, f. 3 și inv. 327. dos 2, f. 60

ANEXA 2. Băncile județene din Transilvania cărora Banca Agrară le-a cerut concursul în aplicarea legii de reformă agrară:

JUDEȚUL	BANCA
ALBA	IZVORUL
ARAD	VICTORIA
BIHOR	BIHOREANA (ORADEA) DRĂGANUL (BEIUȘ)

BISTRIȚA	Se preconiza deschiderea unei filiale a Băncii Agrare
BRAȘOV	Filiala băncii ALBINA
CARAȘ-SEVERIN	CREDITUL BĂNĂȚEAN (LUGOJ)
COJOCNA	BANCA AGRARĂ
FĂGĂRAȘ	FURNICA
HUNEDOARA	DECEBAL
MARAMUREȘ	MARAMUREȘANA
MUREȘ-TURDA	FEDERALA OGORUL
SIBIU	ALBINA
SOLNOC-DOBÂCA	BANCA POPORALĂ (DEJ)
SĂLAJ	SILVANIA ȘI SĂLĂJANA
SĂTMAR	SĂTMĂREANA – căreia i se cerea să-și mute sediul de la Seini la Satu-Mare
TÂRNAVA MARE	Se preconiza deschiderea unei filiale a Băncii Agrare la Sighișoara la care să fie înglobat și jud. Odorhei
TÂRNAVA MICĂ	Filiala băncii ALBINA
TIMIȘ	Se decide deschiderea unei filiale a Băncii Agricole cu concursul Băncii Centrale și a Întreprinderii Forestiere Române
TURDA-ARIEȘ	Filiala Băncii Centrale

COTA: D.J.A.N.CJ., fond cit., inv.327, dos. 4, f. 75.

ANEXA 3: Propunerile directorului Băncii Agrare, Vasile Osvadă, cu privire la implicațiile pe care aceasta ar trebui să le aibă în agricultură:

a) Amenajarea și înzestrarea cu inventar viu și mort a gospodăriilor ce se formează de către noi împroprietăriți;

b) Cumpărarea, vânzarea, parcelarea și colonizarea loturilor rămase după expropriere, sau care expropriate fiind nu se pot împroprietări.

Întru atingerea acestor două scopuri, Banca Agrară va iniția sau va forma ferme model, societăți de clădiri, reprezentanțe, ateliere sau chiar fabrici de mașini și unelte agricole, crescătorii sau mijlocitori de reproducători de cai, vite, oi și porci.

c) Înlesnirea producției agricole și valorizarea acestor produse pe cale industrială. În acest scop Banca Agrară va iniția sau va forma secțiuni de selecționare de semințe de tot felul, pepiniere și culturi de pomi, viță de vie și legume, negoț de cereale și prelucrarea de cereale prin industria morăritului și prin instalații de produse alimentare pentru oameni și vite, lăptării cu prelucrări cari să elimine importul acestor fel de produse, exploatarea de lacuri și formări de iezere pentru pește natural și prelucrat, valorizarea vitelor în intern și în străinătate, vii tăiate ori prelucrate, valorizarea poamelor în intern și prin export în stare naturală sau prelucrate în conserve spirt, oțet, marmeladă, valorizarea vinului direct prelucrat, valorizarea cânepei, inului, mătasei, lânei și pieilor brute sau prelucrate, în sfârșit orice afaceri de industrie sau comerț în legătură directă, ori indirectă cu produsul sau valorizarea solului și a subsolului. Toate aceste acțiuni le intenționăm mai ales participări, inițieri sau colaborări, fie direct prin noi și băncile aproape de noi, fie prin consorțiu, grupări și cooperative. La industria și negoțul propriu colaborăm cu Banca Centrală, iar în chestiunile silvice cu societatea Întreprinderile Forestiere Române, ambele instituții mari.

COTA: D.J.A.N.CJ, fond cit., inv 327, dos. 2 f. 64-67.

ANEXA 4. Memoriul înaintat de către directorul general al Băncii Agrare, Victor Bontescu, regelui Ferdinand și audiența pe care acesta a avut-o la Palat și la Guvern:

Sire,

În urma modificării art. 137 al Legei pentru Reforma Agrară din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș din 23 iulie 1921, făcută atât de surprinzător prin legea promulgată la 23 iunie a.c. „Băncii Agrare”, societate anonimă privilegiată din Cluj, i s-a luat pentru un timp cel puțin în mod formal, întreaga posibilitate de existență, statutul vechi anulat, convențiunile de bază desființate în mod arbitrar și unilateral, întreaga structură a ei distrusă complectamente, Banca Agrară se află azi în cea mai penibilă situațiune.

Consiliul de administrație al Inst(itutului) convocat de urgență pe ziua de 28 iunie a.c., cum și Consiliul de administrație al „Solidarității”, vechea organizație a tuturor celor 126 Bănci și institute financiare ardelenesti, convocat pe aceeași zi, ca reprezentant al băncilor acționare, care dețin majoritatea capitalului societar al Băncii Agrare din Cluj – analizând situația creată Băncii în special, iar Fondurile bisericești și școlare și Băncilor acționare cum și particularilor acționari – în mod indirect, au constatat în unanimitate și în deplin acord cu hotărârile Conzistoarelor metropolitane ale bisericei gr(eco) ort(odoxe) Române din Sibiu și celei greco-catolice române din Blaj, ca reprezentantă a forurilor bisericești și școlare – că modificarea făcută art. 137 al Legei agrare transilvănene:

1) Constitue o gravă călcare a Constituției – desconsiderând art. ei 17 și 19 – prin faptul că anulând în mod arbitrar drepturi câștigate în mod legal de Banca Agrară, confiscă valori reale – patrimoniului indiscutabil al Institutului și al acționarilor săi;

2) Comportă un abuz de putere legislativă, dat fiindcă desface unilateral un contract survenit între Statul român ca parte civilă și între Banca Agrară, în dauna celei din urmă;

3) Cauzează în consecință Băncii Agrare în special și Economiei naționale în general enorme și aproape irecuperabile daune supunând statul român obligațiunei unor despăgubiri materiale considerabile și demoralizând prin precedentul celei mai patente nesiguranțe de drept, întreaga viață noastră financiară.

Amândouă Consiliile de Ad(ministra)ție au hotărât prin urmare:

1) Pregătirea acestui memoriu, pentru a fi înaintat Majestății Voastre, pentru suspendarea aplicării legei modificate, până la care fatalmente trebuie să se apeleze,

2) Convocarea unei adunări generale extraordinare pentru ziua de 2 August, având această adunare un singur obiect: discuția asupra situației și măsurilor de luat în situația creată prin modificarea anticonstituțională și ilegală a legii, ce vrea să anuleze Drepturi câștigate prin convenții legale. Consiliul de Administrație al Băncii va propune acestei adunări apelarea la justiția țării.

3) Informarea largă a acționarilor și a publicului asupra situației create economiei țării și în special ținuturilor alipite prin atentatul îndreptat contra Băncii Agrare,

Conducerea „Solidarității” în special consideră atacul contra „Băncii Agrare” ca un atac îndurat de toate Băncile și organizațiile economice din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș și ca urmare a hotărât să protesteze prin toate mijloacele contra încercării de a fi încălcată și stânjenită munca desfășurată pe teren economic în aceste părți ale Țării.

Cum „Solidaritatea” nu poate să rămâie numai cu proteste platonice, conducerea ei prin hotărârile luate adresează apel către toate Băncile și organizațiile economice pentru ca acestea în adunările teritoriale ce vor avea în curând loc, să lămurească situația economică ce ni s-a creat în noile provincii prin măsurile arbitrare și nejustificate, atât în ce privește impozitele și creditele, cât și în ce privește urmările nerespectării drepturilor câștigate și a convențiunilor încheiate cu statul.

Vor avea loc asemenea adunări în Sibiu, Arad, Lugos, Orăștie, Dej, Oradea mare, Șimleu, Cluj și în toate centrele economice din Ardeal.

Tot „Solidaritatea” adresează apeluri către conducerea tuturor Băncilor și organizațiilor sale economice pentru ca acestea să aprofundeze importanța momentului și grozăvenia luptei ce s-a angajat și în consecință acestea se prepară acum pentru reușita acestor adunări, care au scop să spue cuvânt hotărâtor în tot ceia ce privește rolul și importanța Băncilor și organizațiilor economice românești din Transilvania în politica economică a Statului român întregit.

În aceste adunări se va releva anomaliile, se va insista asupra nedreptăților și încercărilor de drept aduse de către Guvernul actual, rămânând ca apoi să se fixeze soluțiile reale în interesul adevăratei consolidări economice a întregii țări.

Sire,

În calitate de Director general al Băncii Agrare, însărcinat fiind din partea conducerii acelei bănci și a majorității acționarilor a redacta și supune Majestății-Voastre acest memoriu, după ce în referatul făcut celor două Consilii de Ad(ministra)ție arătasem tuturor Înalta bunăvoință și adâncă înțelegere a Majestății Voastre pentru toate speciile noastre interese și nevoi economice și financiare ardelenesti, rog cu cel mai profund respect, ca Majestatea Voastră să supună Înaltei Majestății-Voastre aprecieri și următoarele considerente: Modificarea legii făcută printr-o neobișnuită și nejustificată surpriză, dacă se aplică imediat și de-a dreptul, va provoca perturbațiuni de o gravitate sinistă, va putea fi chiar catastrofală pentru finanțele și economia unei bune jumătăți de țară. Art(icolul) 137 al legii modificate și Convențiunile încheiate după toate formele constituționale, în baza acestui articol, formează temelia, fără de care se prăbușește cea mai de seamă organizație financiară și economică a părților Ardelenesti alipite statului român întregit. Dovada cea mai eclatantă a acestui adevăr obiectiv este tabloul bilanțiar comparativ, arătat în darea de seamă către prima adunare generală a Băncii Agrare, ținută la 25 Mai 1921, din care rezultă:

1) Că la încheierea noastră în România-mare forța materială a tuturor instituțiilor bancare și financiare românești din părțile ardelenesti, cu totul 126 institute mai mari și mici, în frunte cu „Albina” din Sibiu, era reprezentată prin:

Capital soc(ial) global Cor(oane) 31.961.875 -

Fond de rezervă -II- 14.602.251

Cu un profil net -II- 2.964.694

2) Că abia după 2 ani, la finele anului 1920 și după abia un an și câteva luni de existență și de gestiune a Băncii Agrare - numai Banca aceasta și încă două institute create simultan cu ea, izvorâte din aceiași concepție și fiind în cea mai strânsă legătură organică nu numai între ele, ci și cu toate celelalte institute bancare românești din Ardeal – anume: „Banca Centrală pentru Industrie și Comerț” și „Întreprinderile Forestiere Române” din Cluj – arată o forță materială de:

Capital soc(ial) global Lei 150.000.000

Fond de rezervă -II- 19.659.000

Cu un profit net -II- 16.361.424

Iar azi numai aceste trei instituții și fondările, participările și afilierile lor comerciale și mai ales industriale cifrează un plasament în totalitatea lui exclus românesc, de rotund:

Capital soc(ial) global Lei 250.000.000

Fonduri de rezervă -II- 40.000.000

Cu un profit net -II- 30.000.000

Sire,

Nu este lipsă de modestie, este adevărul curat, când afirmăm că baza și osia acestei întregi organizațiuni și creațiuni noi, cum și garanția sănătoasei dezvoltări în viitor a organizațiilor vechi este și va trebui să rămână Banca Agrară.

Surprinzătoarea lovitură dată acestei Instituții izbește în toate celelalte, zducinarea temeliiilor ei stârnită de asemenea proceduri, cari periclitează orice siguranță de drept, amenință să atâte în Ardeal stări sufletești și să aibe ca consecințe perturbațiuni economico-politice și sociale, cari ar trebui evitate cu tot prețul, azi mai mult ca oricând.

Este în fine încă un moment de o extremă importanță: Banca Agrară, întemeiată pe absoluta legalitate a situației sale de drept și a construcției sale speciale a făcut multiple legături financiare și în țară și în străinătate, mai ales în Anglia și America, unde își câștigase încrederea tocmai în urma situațiunei și rostului său excepțional.

Prin brusca anulare a acestei întregi structuri, concepții și a întregului acest rost de a fi, evident că se vor rupe tot atât de brusc și legăturile încheiate, cauzând și provocând daune incalculabile morale și materiale și având drept rezultat chiar prăbușirea unei serii întregi de instituțiuni întemeiate pe existența și creditul Băncii Agrare privilegiate.

Iar azi când creditul întregii țări e complectamente sdruncinat, aproape chiar inexistent, când valuta ne este total depreciată, pare a fi ceea mai enormă greșală a sdruncina și nimici și ultimul rest, sau primele licăriri de încredere ce capitalul intern și extern și-l pune cel puțin în instituttele particulare.

Sire,

În consecință și cum aplicarea de urgență a modificărei art. 137 nu află nici o plausibilă justificare și pentru ca să evite orice inutile, ba chiar primejdioase perturbațiuni, subsemnatul rog cu ce mai profund respect pe Majestatea-Voastră, ca apreciind cu Înalta și luminata Majestății-Voastre bunăvoință să ordonați suspendarea aplicărei art. 137 modificat, rămânând în vigoare dispozițiunile anterioare până când forurile justițiare competente își vor spune verdictul definitiv în această chestiune importantă, numai sub raport special financiar, economic, dar cu adânci repercursiuni și asupra întregii noastre consolidări politice interne și externe.

Deodată cu acest memoriu spun Majestății Voastre și rugărea de a acorda subsemnatului o audiență pentru a putea verifica și cele expuse și de a da lămuririle necesare mai ales asupra gravelor urmări politice, ce subsemnatul crede a le fi putut întrevădea din nemulțumirea generală ce a stârnit lovitura dată Băncii Agrare, în toate păturile ardelenesti.

Sunt cu profund respect

Sire

Al Majestății Sale prea plecat și prea supus servitor.

În acest memoriu, în audiența ce am avut-o la Palat, M(ajestatea)-sa s-a exprimat foarte nedumerit. I s-a arătat cu acea ocaziune M(ajestății) Sale concepțiunea, care a dat naștere finanțării Reformei agrare printr-o instituție particulară și că retragerea privilegiilor Băncii Agrare poate strica mai mult decât două recolte slabe. M(ajestatea) Sa care luase contact cu miniștrii A. Constantinescu și I.I.C. Brătianu mi-a comunicat, că nu este nevoie de a ordona o suspendare a executării legii, întrucât după părerea guvernului rolul Băncii Agrare în cazul Reformei agrare e inadmisibil, celelalte privilegii vi- se pot restitui, în care scop a cerut să iau contact cu guvernul, pentru a putea cădea de acord.

Prezentându-mă la d-l ministru Constantinescu, mi-a comunicat că în chestia finanțării reformei agrare nu poate ceda.

În ce privește retrocedarea privilegiilor, să iau legătura cu Ministerul de finanțe, care e autorizat de Consiliul de Miniștri să trateze.

Am fost în audiență la d-l Prim-Ministru (pe) care l-am aflat atât de desorientat și prea puțin informat. Mi-a spus că finanțarea Reformei agrare nu ne-o poate da, pentru că această însărcinare ar putea avea influențe politice, privilegiile însă ni-se pot acorda, dacă nu facem politică violentă și politică de partid. În această privință amănuntele mi le poate da d-l ministru V(intilă) Brătianu.

D-l ministru V(intilă) Brătianu mi-a spus că va fi cu toată bunăvoința, dacă adunarea noastră generală va renunța la proces. Atunci e dispus ca printr-o nouă lege să acorde privilegiile, după ce acestea vor fi supuse unei revizuri ce se va întâmpla ulterior, până atunci va suspenda aplicarea legii votate, însă nu și ce privește finanțarea Reformei agrare, care nu ne-o poate da.

I s-a cerut să ne fixeze în prealabil cari ar fi scutirile ce ne poate acorda și ne-a răspuns că aceasta deocamdată nu ni-le poate comunica până ce va vedea ce va hotărî – adunarea noastră generală. I s-a replicat că va fi greu să convingă în acest înțeles adunarea generală, întrucât promisiunile nu sunt nici baremi stabile, iar garanția de drept nu este suficientă.

COTA: D.J.A.N.CJ., fond cit. inv. 327, dos. 2, f. 113-124

THE SETTING UP OF THE AGRARIAN BANK OF CLUJ AND ITS ACTIVITY IN THE YEARS 1920 – 1922 (Summary)

With this work we try to emphasis the Agrarian Bank of Cluj activity in 1920 – 1922, from its foundation and until the convention abolition concluded with the Romanian state. The foundation purpose of this bank was that of mediation the financial operations related to the agrarian reform and the facilitation of the population acquirement of mortgage credits and agricultural advantages.

From its foundation and until 1922, the bank's activity proved to be a prodigious one. But, the convention abolition concluded with the state represented a big stroke for the Agrarian Bank, fact that was hardly passed in the following years.